

Afgørelser – Reg. nr.: 04540.00

Fredningen vedrører: Hals Kirkebakke

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet 14-03-1969

Fredningsnævnet 01-11-1967

Kendelser

Deklarationer

OVERFREDNINGSNÆVNET >

1417 IV NØ

14/3 - 69
REG. NR. 4540
M. 720.

U D S K R I F T

a f

OVERFREDNINGSNÆVNETS KENDELSESPROTOKOL

=====

År 1969, den 14. marts, afsagde Overfredningsnævnet følgende

k e n d e l s e

i sagen nr. 1951/67 om fredning af arealer omkring Hals kirke-
ruin og kirkebakke på Læsø.

I den af fredningsnævnet for Hjørring amtsrådsreds den
1. november 1967 afsagte kendelse hedder det:

"Ved deklaration af 5. februar 1940, tinglyst 11. marts s.å., bestemte ejerne af matr. nr. 84^g, 195 og 197^c Byrum by og sogn, Læsø, på hvilke matr. nr. ruinen af Hals gamle kirke er beliggende, at Hals kirkeruin skal være fredet og stedse henligge i naturtilstand, og at fredningsnævnet for Hjørring amtsrådsreds skal være berettiget til efter nærmere aftale at afmærke og - hvis det skønnes påkrævet - indhegne arealet uden udgift for ejerne.

Ved skrivelse af 9. september 1966 har fredningsplanudvalget for Hjørring og Thisted amter i medfør af § 38, jfr. § 1, i lov (nr. 194) af 16. juni 1961 om naturfredning rejst sag om fredning af et ca. 58 ha stort område omkring Hals kirkeruin og kirkebakke. I skrivelsen anføres følgende:

"Området omkring Hals kirkeruin er af stor landskabelig skønhed og værdi og samtidig er det - som minde om den store sandflugt i det 17. århundrede - af stor historisk interesse.

Det må - ifølge oplysninger fra Vendsyssel historiske museum - anses for meget sandsynligt, at området dækker over ruiner af middelaldergårde, og flere terrænformersynes at bekræfte dette.

Arealet omkring ruinen besøges årligt af mange turister, der spadserer småture ud i det omgivende terræn.

Videre kan det oplyses, at arealet med sine varierende grundvandsforhold og landskabsformer - fra åbne klitter til sumparealer giver ideelle betingelser for rigt varieret plante- og dyreliv.

Arealet afgrænses helt naturligt mod vest, nord og øst, nemlig mod vest off. bivej nr. 81 (udflugtsvej), mod nord de dyrkede landbrugsarealer og mod øst universitetets sammenhængende arealer. Mod syd er foreslået linievejen som afgrænsning, hvilket samtidig giver en naturlig afgrænsning mod de overvejende sumpede arealer nord for Bovetbugten og samtidig mod øst motiverer en forbindelse til evt. udvidelse af tidligere udpeget sommerhusområde.

Fredningspåstanden går ud på følgende:

Arealerne skal bevares i naturtilstand og afvanding, opdyrking og beplantning skal ikke være tilladt.

Ændringer i terrænet, herunder sandgravning og planering skal ikke være tilladt.

Arealerne må ikke bebygges, eller anvendes til nogen form for oplagsplads.

Kreaturgræsning skal være tilladt og skal iøvrigt tilstræbes i det omfang, sandflugtsforholdene tillader det, dog at der skal være forbud mod losgående tyre. Fredningen skal derfor heller ikke være til hinder for, at fredningsplanudvalget lader arealerne afgræsse, såfremt lodsejerne ikke ønsker selv at disponere over græsningen.

Det skal være tilladt for fredningsplanudvalget efter samråd med fredningsnævnet at fjerne selvsåning. Udhugsten skal tilfalde lodsejerne i det omfang, disse ønsker det.

Der skal gives offentligheden adgang til hele arealet og det skal være tilladt fredningsplanudvalget - efter samråd med fredningsnævnet - at anlægge stier i området, samt eventuelt opsætte møller i hegn.

Videre skal fredningen ikke være til hinder for, at der - på et under sagens behandling nærmere påvist sted - anlægges en mindre parkeringsplads samt opsætte de nødvendige skiltninger hertil og til arealet.

Endelig skal fredningen ikke være til hinder for, at kirkeruinen udgraves og restaureres under ledelse af Vendsyssel historiske museum."

Naturfredningsrådet har i skrivelse af 3. november 1966 udtalt følgende:

"Området ved Hals kirkeruin er af stor interesse både landskabeligt og videnskabeligt. Hovedinteressen knytter sig naturligvis til kirkeruinen og dermed dens historie, men også i zoologisk og bota-

nisk henseende er stedet vigtigt.

Ca. halvdelen af arealet er en del af det område, som professor Hans Johansen har tilbudt Københavns universitet som videnskabeligt reservat med laboratorium, og som det er hensigten at frede som en helhed. Dermed indgår det nu omhandlede område i et overordentlig vigtigt fuglereservat.

I botanisk henseende er området bl.a. af interesse, fordi man her kan studere vekselvirkningen mellem tidligere tiders kultur og den vilde vegetation, der nu har erobret området. Det er således karakteristisk, at tidligere marker ved Hals nu fremtræder med en tæt og høj vegetation af blåtop (*Molinia coerulea*). Lignende blåtopvegetation findes på marker fra den under Torstensons togt gennem Jylland odelagt landsby Gl. Fittinge på den fredede Randbøl hede.

Rådet kan således stærkt anbefale fredningen og tillader sig at udtrykke ønsket om at blive påtaleberettiget."

Danmarks Naturfredningsforening har i skrivelse af 25. november 1966 udtalt, at foreningen varmt kan støtte den rejste fredningssag.

Fredningsbegæringen omfatter følgende ejendomme:

Lb. nr. 1

Gr. Christian Zinck Jensen, Stenberggård, Byrum.

Matr. nr. 191**b**, 191**e**, 193**d** og 203**e**,

Byrum by og sogn areal ca. 8,95 ha

Til parkeringsplads udlægges et areal på ca. 25 x 50 m , 1250 m²

lb. nr. 2

Grd. Aage Johansen, Torkilsgård, Byrum,

Matr. nr. 84**k** og 195**a**,

Byrum by og sogn areal ca. 1,10 ha.

lb. nr. 3

Grd. Svend Larsen, Vandbækgård, Byrum,

Transport areal ca. 10,05 ha

Transport areal ca. 10,05 ha

Matr. nr. 197e og 199a,

Byrum by og sogn.

areal ca 1,75 ha

lb. nr. 4

Grd. Bernhardt Gaarn Larsen, Juels-
minde, Byrum

matr. nr. 201c og 205a,

Byrum by og sogn.

areal ca.14,78 ha

lb. nr. 5

Pastor J. Gaarn Larsen, Kirke-

vej 7, Viby Jylland.

Del af matr. nr. 205f, Byrum

by og sogn.

areal ca. 0,75 ha

lb. nr. 6

Grd. Ernst Leo Stocklund,

Strandgård, Byrum.

Del af matr. nr. 206, Byrum

by og sogn

areal ca. 1,30 ha

lb. nr. 7

Kobenhavns Universitets Zoo-
logiske Museum

v/Dr. phil. H.C.Johansen,

Matr. nr. 84i. 193f, 203f, 203h,

204i, 204k, 205h, 207b og 208b,

Byrum by og sogn

areal ca. 29,50 ha

Ialt ca. 58,13 ha

=====

Nævnet har indrykket bekendtgørelse om fredningssagen i stats-
tidende for 19. september 1966 og i Læseposten for 30. september 1966,
hvorhos ejerne er underrettede.

Den 26. juni 1967 har nævnet sammen med lodsejerne besigtiget

området og afholdt møde på Østerby somandshjem.

Den 18. juli 1967 holdt nævnet afsluttende møde med lodsejerne, og sagen optoges til kendelse.

De private lodsejere, lb. nr. 1-6, har alle protesteret mod fredning. Såfremt arealerne dog fredes, forlanger de erstatning som nedenfor anført.

Københavns Universitet, lb. nr. 7, har samtykket i fredning og frafaldet erstatning.

Det bemærkes, at Naturfredningsrådet under den ved overfredningsnævnets kendelse af 27. maj 1963 - sag nr. 1621/62 - oprindeligt havde fremsat begæring om fredning af et ca. 400 ha stort område af Nordmarken på Læsø, men under sagens behandling samtykkede i en begrænsning til en bræmme i 150 meters bredde langs nordkysten, ialt ca. 50 ha, efter at der var tilsikret fredningsplan for de øvrige arealer, beliggende syd for disse. En del af de således undtagne arealer indgår i nærværende fredningssag.

Under nærværende sag har Læsø sogneråd tilsluttet sig de private lodsejeres protest, men udtalt sig for, at kirkeruinens frie beliggenhed sikres i et rimeligt begrænset omfang, og at der sikres parkeringsmulighed ved anlæg af en parkeringsplads ved indkorslen fra den off. vej (nr. 81) vest for ruinen. Sognerådet har henvist til de betydelige statsejede arealer på øens nordlige del ca. 1500 ha og til de allerede stedfundne fredninger af betydelige områder på øen; ca. 265 ha ved Danzigmand, Syrodde og Bløden hale, ofn. 1446/61 ca. 118 ha ved Nyland syd for Vesterø, ofn. 1639/62 ca. 60 ha ved Bovet langs sydkysten af halsen, ofn. 1568/62 og ca. 50 ha langs nordkysten. Endvidere anføres, at arealerne syd for heromhandlede område er udlagt til sommerhuse, og at det vil være naturligt senere at udvide sommerhusområdet til det heromhandlede areal.

Efter henstilling af nævnet er fredningsplanudvalget gået med til at begrænse fredningen på de privat ejede arealer noget, selvom det ville være mest hensigtsmæssigt at følge dyrkningsgrænsen, som foreslået i fredningsbegæringen.

Efter den således foretagne begrænsning omfatter fredningen ca. 41 ha, hvoraf universitetet ejer ca. 28 ha og de private lodsejere ca. 13 ha.

Fredningsnævnet finder, at dette ca. 41 ha store areal er af en sådan skønhed og ejendommelighed samt historisk og videnskabelig interesse, at det i medfør af § 1 i lov om naturfredning af 16. juni 1961 bør fredes.

1. Gårdejer Chr. Zink Jensen, matr. nr. 191b og 193d

i en udstrækning af 100 m mod nord og 110 m mod syd fra linier flugtende med henhv. kirkeruinens nordside og sydside, areal ca. 4,2 ha.

Herpå udlægges et areal på 30 x 50 m til parkering, og der findes sti herfra hen til ruinen på matr. nr. 84i. I byplanen ligger området i landbrugszone. Ejeren forlanger 40.000 kr. i erstatning.

4. Gårdejer Bernhard Gaarn Larsen, Byrum, matr. nr. 201c fra

sydskellet op til en linie flugtende med nordskellet for matr. 84i, areal ca. 7,8 ha. I byplanen landbrugszone. Ejeren kræver 14.000 kr. pr. ha i erstatning. Han er villig til at sælge arealet til kulturministeriet. Nævnet har ikke modtaget forslag til afståelsessum.

6. Gårdejer Leo Stocklund, Byrum, matr. nr. 206 fra sydskellet op til sydgrænsen for matr. nr. 205a en længde af ca. 400 m, og parcellen er 16-18 m bred, arealet udgør c. 0,8 ha. I landbrugszone i byplanen. Ejeren kræver 14.000 kr. pr. ha i erstatning. Han påpeger særlig ulempe ved, at fredningen vil være til hinder for afhændelse af hele parcellen, som er 1,7 km lang helt ud til nordkysten. Han vil sælge arealet til kulturministeriet. Han har været budt 5-6.000 kr. for arealet.

7. København universitetet, matr. nr. 84*u*, 193*f*, 203*f*, 203*h*, 204*i*, 204*k*, 205*h*, areal ca. 28 ha. Universitetet har santykket i fredning og frafaldet erstatning.

De ovenfor under lb. nr. 2, 3 og 5 anførte lodsejere udgår af fredningen.

Fredningens indhold.

Området bevares i dets nuværende tilstand, men kreaturgræsning er tilladt, dog må der ikke være løsgående tyre. Fredningsplanudvalget kan foranstalte afgræsning, såfremt lodsejerne ikke ønsker selv at disponere over græsningen.

Arealerne må ikke bebygges, master, skure, boder, telte eller campingvogne må ikke opstilles, ild må ikke tændes, opslag eller affald må ikke forefindes. Støj og musik er ikke tilladt.

Udstykning må ikke ske uden særskilt tilladelse af fredningsnævnet.

Der må ikke foretages advanding, opfyldning, sandgravning, planering eller anden ændring i terrænet, ej heller må arealet tilplantes eller opdyrkes.

Selvsåning kan fjernes ved fredningsmyndighedernes foranstaltning. Udhugsten tilfalder lodsejerne i det omfang de måtte fremsætte anmodning derom.

Offentligheden har adgang til fods på området, og fredningsmyndighederne kan anlægge stier og endvidere opsætte moller i hegn.

Parkeringsplads på 30 x 50 m udlægges på matr. nr. 191*b* ved indforingsvejen fra bivej nr. 81, og fredningsmyndighederne kan opsætte skilte og kort med tekster og ordensregler til vejledning for publikum.

Fredningen skal ikke være til hinder for, at kirkeruinen udgraves og restaureres under ledelse af Vendsyssel historiske museum.

Erstatningerne.

Arealerne ligger i byplanforslaget i landbrugszone.

Arealerne er uden dyrkningsmæssig værdi.

Fredningsnævnet fastsætter for rådighedsindskrænkninger og ulempe følgende erstatninger:

Lb. nr. 1 Chr. Zink Jensen matr. nr.	
191 h og 193 d , areal ca. 4,2 ha	20.000 kr.
Lb. nr. 4. Bernh. Gaarn Larsen matr.	
nr. 201 c , areal ca. 7,8 ha.	32.000 kr.
Lb. nr. 6. Ernst Leo Stoklund, matr. nr.	
206, areal ca. 0,8 ha	<u>3.000 kr.</u>
	ialt <u>55.000 kr.</u>

Lb. nr. 7. Københavns universitet matr. nr.
84**i**, 193**f**, 203**f**, 203**h**, 204**i**, 204**k**, 205**h**,
areal ca. 28 ha. 0 kr.

Erstatningerne udbetales til lodsejerne, da ingen andre har fremsat krav.

Erstatningerne udredes som nedenfor bestemt.

Kendelsen tinglyses på nedennævnte ejendomme med prioritet forud for pantegæld.

T h i b e s t e m m e s :

Ejendommene matr. nr. 191**h**, 193**d**, 201**c**, 206, 84**i**, 193**f**, 203**f**, 203**h**, 204**i**, 204**k**, 205**h**, Byrum by og sogn fredes som ovenfor fastsat og som afgrænset på vedlagte kort.

Påtaleretten tilkommer fredningsnævnet for Hjørring amtsråds-kreds og naturfredningsrådet hver for sig.

I erstatning udbetales til lodsejerne de ovenfor anførte beløb ialt 55.000 kr. ned renter 6% årlig fra kendelsens dato.

Af erstatningerne udredes 3/4 af statskassen og 1/4 af Hjørring

amtsfond og de i amtsråds kredsen beliggende købstæder efter folketal i henhold til den senest offentliggjorte folketælling.

Kendelsen kan inden 4 uger efter dens forkyndelse indankes for Overfredningsnævnet, Nyropsgade 22⁴, København V.

I medfør af § 19, stk. 3, i lov om naturfredning forelægges kendelsen Overfredningsnævnet."

Sagen er forelagt Overfredningsnævnet i medfør af naturfredningslovens § 19, stk. 3, og er tillige indanket af gårdejer Chr. Zink Jensen.

Overfredningsnævnet har den 3. juli 1968 foretaget besigtigelse og har forhandlet med de af fredningen berørte private lodsejere samt med repræsentanter for Læsø kommune, Nationalmuseet, Danmarks Naturfredningsforening, fredningsplanudvalget for Hjørring og Thisted amter og fredningsnævnet.

Overfredningsnævnet har besluttet at stadfæste fredningsnævnets kendelse med visse ændringer:

I. Fredningens omfang.

Overfredningsnævnet har besluttet at udvide fredningen med den sydlige del af matr.nr. 191 b samt med et areal af samme parcel og matr. nr. 193 d nord for den af fredningsnævnet dragne fredningsgrænse, således at denne på de 2 nævnte parceller kommer til at flugte med nordgrænsen på naboarealerne, matr.nr. 84 i og 201 c. Det gårdejer Zink Jensen tilhørende fredede areal bliver herefter ca. 6,8 ha.

II. Fredningens indhold.

a) side (8, sidste stk. i servitutten) angående udgravning og restaurering af kirkeruinen udgår.

b) side (9) andet stk. i konklusionen.

Påtaleberettiget er tillige Nationalmuseet.

III. Erstatningerne.

Da Overfredningsnævnet ikke følte sig ganske overbevist om det af fredningsnævnet anvendte erstatningsniveau, anmodede man den i naturfredningsloven omhandlede taksationskommission om i medfør af denne lov § 20 at ville fastsætte erstatningerne i sagen til samtlige tre private lodsejere, gårdejerne Chr. Zink Jensen, E. Gaarn Larsen og Leo Stoklund.

Ved en den 4. december 1968 afholdt taksationsforretning har taksationskommissionen derpå fastsat erstatningerne til de pågældende lodsejere til de i konklusionen anførte beløb.

Et kort, nr. HJ. 145, visende det fredede areal, der udgør 43½ ha, er vedhæftet nærværende kendelse.

T h i b e s t e m m e s :

Den af fredningsnævnet for Hjørring amtsrådsreds den 1. november 1967 afsagte kendelse om fredning af arealer omkring Hals kirkeruin og kirkebakke på Læsø stadfæstes med de forannævnte ændringer.

I erstatning udbetales følgende beløb:

Gårdejer Chr. Zink Jensen, Stenbjerggård, Byrum	32.000 kr.
Gårdejer Bernhard Gaarn Larsen, Juelsminde, Byrum	32.000 "
Gårdejer Ernst Leo Stoklund, Strandgård, Byrum	<u>3.000 "</u>
	<u>I alt 67.000 kr.</u>

Erstatningerne, der forrentes med 6 % p.a. fra den 1. november 1967, til betaling sker, udredes med 3/4 af statskassen og 1/4 af Hjørring amtsfond og de i amtsråds kredsen beliggende købstadkommuner efter folketal i henhold til den senest offentliggjorte folketælling.

Udskriftens rigtighed

bekræftes.

J. Fisker
J. Fisker

j.j., kh.

FREDNINGSNÆVNET >

År 1967 den 1. november afsagde fredningsnævnet for Hjørring amtsrådskreds i sag nr. 2004/1966: Fredning af arealer omkring Hals kirkeruin og kirkebakke på Læsø

sålydende

k e n d e l s e:

Ved deklARATION af 5. februar 1940, tinglyst 11. marts s.å., bestemte ejerne af matr. nr. 84^g, 195 og 197^c Byrum by og sogn, Læsø, på hvilke matr. nr. ruinen af Hals gamle kirke er beliggende, at Hals kirkeruin skal være fredet og stedse henligge i naturtilstand, og at fredningsnævnet for Hjørring amtsrådskreds skal være berettiget til efter nærmere aftale at afmærke og - hvis det skønnes påkrævet - indhegne arealet uden udgift for ejerne.

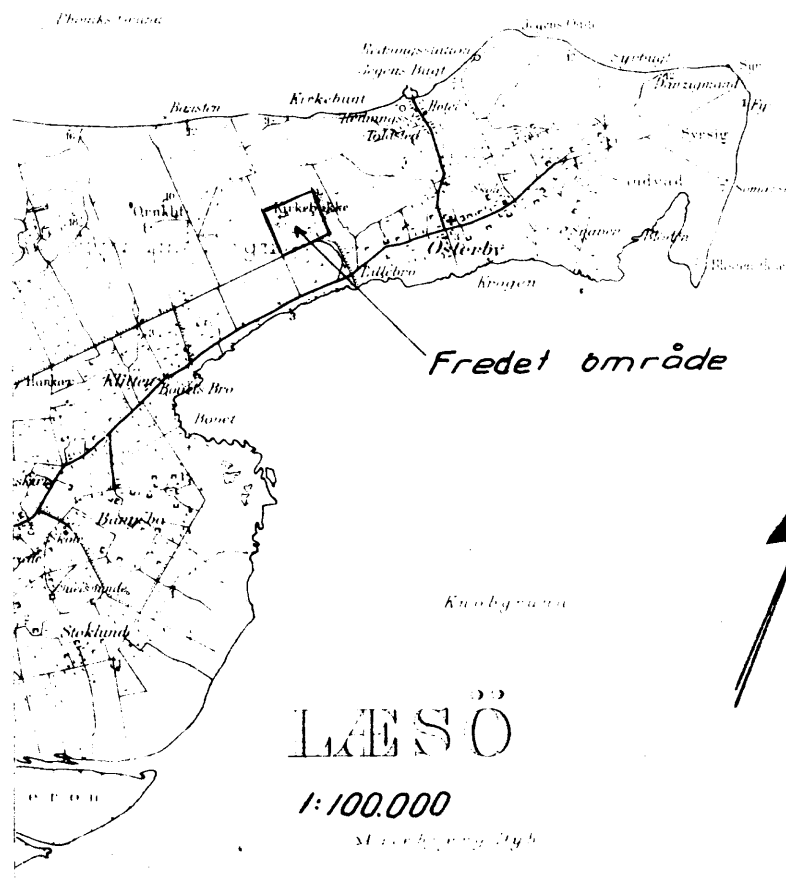
Ved skrivelse af 9. september 1966 har fredningsplanudvalget for Hjørring og Thisted amter i medfør af § 38, jfr. § 1, i lov (nr. 194) af 16. juni 1961 om naturfredning rejst sag om fredning af et ca. 58 ha stort område omkring Hals kirkeruin og kirkebakke. I skrivelserne anføres følgende:

"Området omkring Hals kirkeruin er af stor landskabelig skønhed og værdi og samtidig er det - som minde om den store sandflugt i det 17. århundrede - af stor historisk interesse.

Det må - ifølge oplysninger fra Vendsyssel historiske Museum - anses for meget sandsynligt, at området dækker over ruiner af middelaldergårde, og flere terrænforme synes at bekræfte dette.

Arealet omkring ruinen besøges årligt af mange turister, der spadserer småture ud i det

KORT>

Reproduceret af
Statens Naturfrednings- og Landskabskonsulent
med tilladelse (A.295/68) af
Geodætisk Institut.

189^e

191^b

193^a

84^k

195^a

197^e

199^a

203^e

205^a

201^c

203^h

204^k

205^f

207^b

208^b

Hals sogns vestlige del

Parkeringsplads →

P

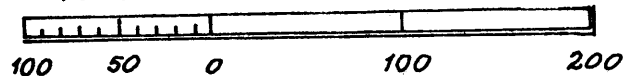
†

Hals kirkeruin

////// Fredningsgrænse

HALS KIRKERUINS OMGIVELSER

1:4000

191^e

193^f

84ⁱ

205^h

204ⁱ

Pr. fællesvej

Naturfredningskonsulentens kontor
København d. 24-1-1969
By: *Byrum*
Sogn: *do*
Plan nr. *HJ. 145*

183^a

183^c

192^d

192^e

196^k

200^c

200^b

200^d

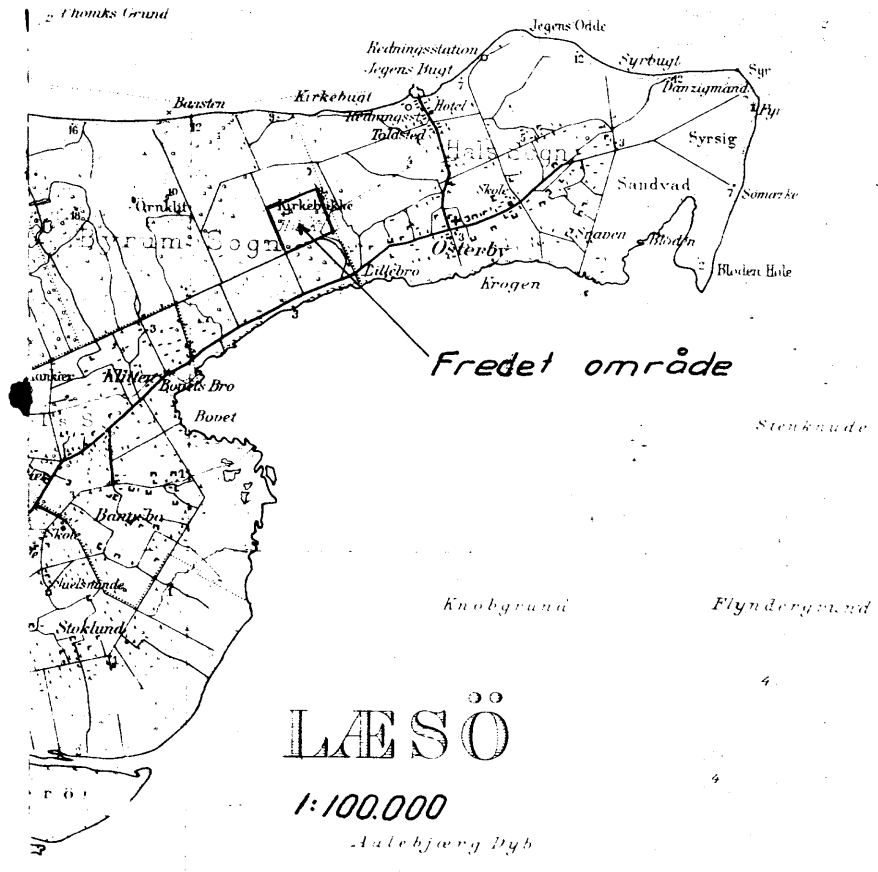
202^c

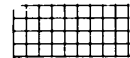
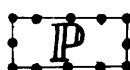
204^h

204^f

204^d

Østerby m.m.
Hals sogn

- Fredes med off. adgang
- Parkeringsplads

HALS KIRKERUINS OMGIVELSER

Byrum by og Rønnerne
Byrum sogn
Læsø herred
Hjørring amt

Udfærdiget i sept. 1967 af
Fredningsplanudvalget for
Hjørring og Thisted amter

1:4000

895/66

Paul Holst
landinspektør

